

Kõrgem Kunstikool Pallas

Maaliosakond

Miljööväärtuslike hoonete interjööri konserveerimine Vabriku 2 näitel

Lõputöö

Melissa Tihhonova

Juhendajad: Kaisa Milsaar

Kurmo Konsa, PhD

Tartu 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. MILJÖÖVÄÄRTUSLIKEL ALADEL ASUVATE HOONETE INTERJÖÖRI KAITSE.....	5
2. VABRIKU 2 MAJA AJALUGU.....	8
3. SUUREJOONELINE LAEMAALING TAGASIHOIDLIKUS MAJAS	11
4. VABRIKU 2 TREPIKOJA LAEMAALINGU KONSERVEERIMINE	16
4.1 Telling ja tööpind	16
4.2 Laemaalingu olukord enne konserveerimist	19
4.3 Laemaalingu avamine ja puhastamine	20
4.4 Lae pinna kinnitamine, krohvimine ja pahteldamine	21
4.5 Laemaalingu retušeerimine.....	22
KOKKUVÕTE	24
SUMMARY	25
KASUTATUD KIRJANDUS	26
LISAD.....	28
LISA 1. Tellingu joonised.....	28
LISA 2. Dokumentatsioon	30

SISSEJUHATUS

Antud lõputöö käsitleb Tartus, Vabriku tn 2 asuva maja trepikojast leitud historitsismi- ja juugendihõngulise laemaalingu konserveerimistöid, mis on töö praktiliseks osaks, ja selle objektiga seonduvaid keerukusi. Täpsemalt rääkides asub Vabriku 2 miljöövärtuslikul alal, kuid see staatus ei kaitse antud maja interjööri. Siseviimistluse konserveerimis-restaureerimistöodeks puuduvad toetused ja alati ei osata otsida infot, mida saaks üks majaühistu või korteriomanik leidudega peale hakata.

Interjöörides peituvad maalingud räägivad hoone ja selle elanike ajaloost laiemalt ning väärivad kindlasti säilitamist. Ilma uuringuteta ja dokumenteerimiseta, ei suudaks keegi jäädvustada omapäraseid ning ootamatuid leide, millede hulka kuulub ka Vabriku 2 laemaaling. Trepikoja laemaaling on märkimisväärselt suurejooneline ühe tagasihoidliku puitmaja kohta. Maalingu ajalugu pole teada ning seda võib ainult oletada, kuid võimalik et just see teebki selle objekti veel erilisemaks. Trepikoja laemaalingu rikkalikud motiivid üllatasid avamise käigus ning iga uue leiuga tekitasid aina rohkem küsimusi nii maja enda ajaloole kui ka kunagiste elanike kohta. Kindlasti mängib sellistes säilitamistöodes olulist rolli inimeste aktiivsus ja tegijate hea tahe. Mõlemat on selle maja ühistul küllalt. Kuna olen selle majaga ka varasemalt seotud olnud, siis mulle jäi juba eelnevate uuringute käigus südamesse huvi selle lae mõistatuste vastu. Tore oli kuulda ka seda, et oma tegevusega Vabriku 2 siseviimistluse kallal, olen mõjutanud elanike arvamust ja teadlikkust sellel teemal ning nad pööravad leidudele suuremat tähelepanu.

Lõputöö kirjalikus osas arutlen miljöövärtuslikel aladel asuvate hoonete interjööri kaitse probleemide üle ja kirjeldan laemaalingu konserveerimistöid. Esimeses peatükis käsitlen miljöövärtuse teemat ning kui tihedalt on interjäär seotud inimesega. Pakun välja oma arvamuse sellest, mis suunas võiks miljööaladel kehtivad reeglid liikuda, sest ka interjööris leiduvad sein- ja laemaalid on suur osa majade ajaloost ning identiteedist. Ennekõike on see teema oluline, sest töid, milles sügavamalt keskendutakse ja räägitakse miljööalade probleemidest, on pigem vähe. Teises peatükis annan ülevaate Vabriku 2 maja ajaloole, mis on oluline maalingute tausta uurimiseks, kuid infot on vähe ja kõik küsimused ei leia oma vastuseid. Kolmandaks peatükiks on laemaalingu kirjeldus. Kuna tegemist on üllatava motiivistikuga, siis laemaalingu kirjeldus kindlasti väärrib eraldi peatükki, et üksi

detail ei läheks kaduma. Neljandas peatükis kirjeldan ja analüüsin konserveerimistöid ja otsuseid, mis said langetatud trepikoja laemaalingu säilitamisel. Lisades on tellingu joonised ja konserveerimistöde dokumentatsioon.

1. MILJÖÖVÄÄRTUSLIKEL ALADEL ASUVATE HOONETE INTERJÖÖRI KAITSE

Arhitekt ja muinsuskaitaja Lilian Hansar määratleb miljööd järgmiselt: „Miljöö on nii materiaalne kui ka tunnetatav keskkond“, mis on tihedalt seotud inimeste ja nende tajuga (2004: 16). Miljööväärtsliku ala staatus kaitseb selles piirkonnas paiknevate hoonete eksterjööre, mis kujundab koos ülejäänud keskkonnaga piirkonna miljööd. Miljööväärtslikel aladel kehtivad ranged reeglid, mis piiravad majaanike tegevust ja tõhustavad miljöö säilitamist. Tartu linna üldplaneeringus on välja toodud, et „miljööväärtslike alade kaitse eesmärk on tagada ehitusajaloolise väärtusega hoonete, planeeringu, algsete kruntide, krundistruktuuri, tänavavõrgu, ajalooliste teede, haljastuse, maastikuelementide, iseloomulike abihoonete ning kaug- ja sisevaadete säilimine ja taastamine“ (Tartu linn. Üldplaneering 2040+).

Üldplaneeringuga käivad käsikäes ka detailsed hoonete restaureerimise ja ehitamise tingimused, mis annavad hea ülevaate sellest, mida ja kuidas tuleks säilitada ning mis muudatused ja sekkumised on hoone puhul lubatud. Kuna miljöö säilitamine keskendub eksterjöörele, siis Tartus miljööväärtslike hoonete „restaureerimistoetust antakse vaid arhitektuursete ehitusaegsete detailide (aknaraamid, välisüksed, luugid, varikatused, verandad, rõdud, trepid, fassaadikujunduse elemendid, katusetornid, erkerid, piirdeaiad jms) restaureerimiseks ja taastamiseks“ (Tartu. Restaureerimistoetused). Interjöörele ja interjööridetailidele toetusi ei anta, mis tihti peale võib raskendada väärtuslike maalingute säilitamist. Kristiina Ribelus toob välja, et tegelikult miljöö paremaks mõistmiseks on vaja ka interjööri, sest see annab „kogu hoonete tervikliku üldmulje ja lisab sellele väärtust“ (Ribelus 2014: 21). Peab ära mainima ka seda, et miljööalade puhul ei pea muinsuskaitset teavitama siseviimistluse leidudest ja sellest, et leiuga võetakse midagi ette. Mälestiste ja muinsuskaitsealal olevate hoonete puhul peab Muinsuskaitseametile esitama tegevuskava ja saama tegevusloa. Samas toob Oliver Orro enda artiklis (2018: 112-116) välja muinsuskaitsealade interjööride uurimisest ja kaitsmisest, et ka muinsuskaitsealadel on sellega probleeme. Muinsuskaitsealade eesmärki mõistetakse erinevalt ning sellest tulenevalt on olemas ka arusaam, et nendel aladel kaitstakse just ennekõike miljööd, mille tõttu „kipub hajuma sisuline eristus muinsuskaitseala ja planeerimisseadusest tuleneva miljööväärtsliku hoonestusala vahel“ (Orro 2018: 112). Tagasi tulles miljööalade juurde,

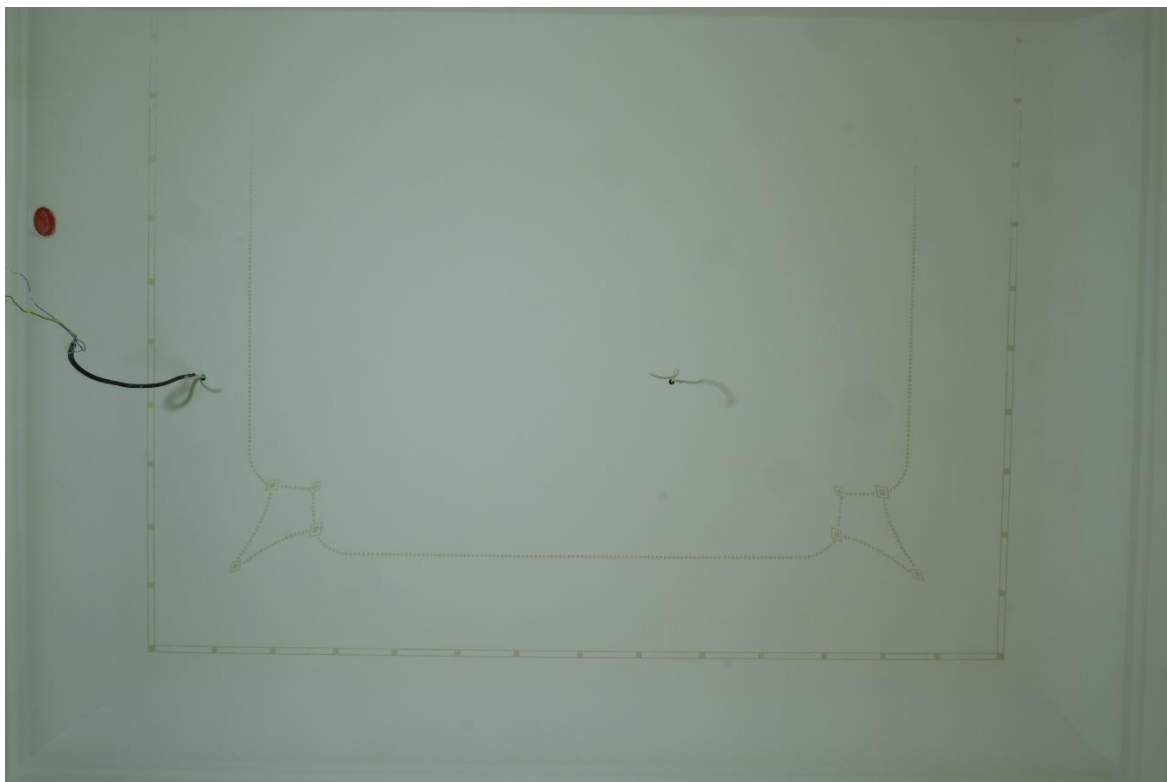
siis kena tava on teavitada oma restaureerimis- või konserveerimistööst vastava linna ja miljööala ametnike.

Interjööris maalingute märkamine, dokumenteerimine ja säilitamine on suuresti korteri- või majaomanike teha. Ennekõike tulevad leiud remontide käigus välja ja sellele järgneb elaniku otsus, mida leitudga teha. Lilian Hansar kirjutab, et keskkond mõjutab inimesi ja inimesed keskkonda (2002: 9) ning minu arvates allub interjäär samale reeglile. Ehk see, kas ja kuidas maaling säilib, oleneb inimestest ja nende võimalusest, huvist, aktiivsusest ning teadlikkusest. „Selleks, et pärandit ka tegelikult hoida, on vaja vahendeid (loe: raha), inimesi, ennekõike aga head tahet.“ (Alatalu 2018: 118). Õnneks on praeguseks olukord siiski kaldunud selles suunas, et inimesed on pigem huvitatud oma korterites leitud maalingute restaureerimisest. Selles suunas on liikunud ka professionaalne pärandikäsitus ning aina rohkem väärtustatakse „tavalisi, kuid nüüdseks haruldaseks muutunud detaile“ (Orro 2018: 114). Suurt rolli säilitustöodes mängib inimeste maitse, sest sellest võib oleneda mis kujul restaureeritakse maaling. Samas omakorda mõjutavad ka interjööridetailid inimese otsuseid ruumi kujundamisel või remondi tegemise käigus. Näiteks Vabriku 2 esimese korruse korteri remondi käigus tuli välja laemaaling, mille avastamise tulemusel võeti vastu otsus see säilitada ja siduda modernse ruumiga (pilt 1).

Pilt 1. Vabriku 2 esimese korruse korteri laemaaling peale konserveerimis ja restaureerimist. Foto autor: Danel Ülper

Seda plaani ju algselt ei olnud, aga maaling mõjutas otseselt remondi kulgemist ja pikkust ning ruumi ilmet. Seda, mis kujul maaling säilib, võivad mõjutada päris ootamatud asjaolud ja ruumi tulevane funktsioon. Laemaaling, millega tegelesin Vallikraavi 10 hoones, pidi alguses olema väljapuhastatud ja esile toodud originaal, kuid tuleohutusnõuete tagamiseks paigaldati originaallae peale ripplagi, millele tuli teostada maalingu rekonstruktsioon (pilt 2).

Pilt 2. Vallikraavi 10 laemaalingu rekonstruktsioon. Foto autor: Danel Ülper

Ma leian, et miljööväärtuslikel aladel asuvate hoonete interjäär ja selles leiduvad sein- ning laemaalingud väärivad säilitamist. Aga mida ikkagi teha olukorraga, kus inimesed ja hea tahe on olemas? Kindlasti tasuks ära innukate korteri- ja majaelanike toetamine kohalike omavalitsuste poolt ka interjääriga seonduva restaureerimisega. Alati tuleb arvestada sellega, et kõike ja kõiki korruga aidata ei saa. Muidugi võiks panustada ka sellele, et miljööväärtuslikes hoonetes elavad inimesi võiks kohustada teada andma leidudest ja konsulteerima spetsialistidega, kuidas remondi käigus siiski ajaloolised kihistused säilitada isegi siis, kui need ei saa eksponeeritud. Ilmselt teavitamise juures on kõige olulisem see, et leid saab dokumenteeritud ja ei kao igaveseks. Minu arvates peaksid miljööaladele seatud tingimused kindlasti just selles suunas liikuma.

2. VABRIKU 2 MAJA AJALUGU

Infot Vabriku 2 maja kohta on väga vähe ja hoone ajalugu on suuresti oletatav, kuid vaatamata sellele on üht-teist siiski teada. Maja ajalugu oleks väga oluline just maalingute tausta uurimiseks. Kuna maalingud on suurejoonelised, eriti laemaaling, mis üllatab omapäraste motiividega, siis võiks anda info algsete elanike ja ka maalingu autori kohta selgust laemaalingu motiivistiku valiku osas. Kahjuks just seda infot napib. Infot maja kohta leidub Rahvusarhiivist, kus ennekõike leiab pigem laenulepinguid Vabriku 2-st, Tartu linna planeeringute ja ehitusprojektide arhiivist või majarahva enda käest.

Sageli on puithooneid raske paigutada kindla stiili alla, Vabriku 2 puhul on tegemist pigem juugendlike tunnustega majaga (pilt 3). „Näiteks Vabriku 2 puhul viitavad juugendi mõjule akende ruudujaotus, akende vabam rütm fassaadil ja akende vertikaali rõhutav kuju.“ (Ülper 2021). Akende asukohad järgivad ruumide paigutust ja praktilisi vajadusi (Ülper 2021) ehk esifassaadil kolm lähestikku asuvat akent on korteri saali omad ja üks veidi eemal olev on magamistoja oma. See kõik on omane just rahutule juugendile.

Pilt 3. Foto Vabriku tn 2 majast. Foto autor: Danel Ülper

Majarahva jutu järgi oletatakse maja ehitus ajaks 1902.-1906. aastaid, kuid „Tartu linna Toometaguse miljööväärtusega hoonestusala hoonestuse arhitektuurilise ja ajaloolise õiendi II osast“ tuli välja see, et 1913. aastal oli krunt veel hoonestamata ning 1916. aastaks

oli krundil kahekorruseline elumaja ehk hoone ehitusaeg jääb vahemikku 1913-1916 (Nõmmemaa 2016: 42). 1911. aastast on krundi omanikuks Aleksander Intelmann, kes ostis selle Mihail Iltalilt. Algselt kuulus krunt Tähtvere mõisale. (Nõmmemaa 2016: 42) Hoone koosneb kahest majast, mis on omavahel ühendatud, ning majarahva jutu järgi oli tänavapoolne osa algselt ehitatud neljaks umbes 90 m² korteriks. Samuti on elanike seas jutte sellest, et neljas korteris elas neli jõukat vene kaupmeeste peret. Kui see on tõesti nii, siis seletaks see maja tänavapoolse osa korterite ja trepikoja kirevaid maalinguid. Hilisemalt on maja killustunud paljudeks väiksemateks üürikorteriteks. Kahjuks infot arhitekti kohta ei ole.

Võib oletada, et juugendlikud maalingud, sealhulgas ka antud töö raames käsitletav laemaaling, pärinevad maja ehitusajast, sest tegemist on esimese seinaviimistluskihiga. Pealegi ei esine laemaalinguid Tartus alates 1920. aastatest (Ribelus 2017: 69). Ilmselt maalingud ei näinud päevavalget liiga pikalt ning need kaeti uute viimistluskihiga juba 1920.-30. aastatel, millele võiks vihjata trepikojas juugendlike maalingute peal olev sinakas kiht (pilt 4). Selle viimistluse lambrii on sinakashall ning seda lõpetab ultramariinsinine triip. Lambrii ülemises osas on tume geomeetiline mustririba, millest 30 cm allpool on tumehall triip (Ülper 2021).

Pilt 4. 1920.-30ndate viimistlus tuulekojas. Foto autor: Danel Ülper

Sinakale 1920.-30. aastate kihile järgneb punase kaltsumarmoriga viimistluskiht, kaks rullmuustritega kihti ning kaks nõukaaegset õlivärvidega seinaviimistlust (Ülper 2021). Kokku on trepikoja seintel seitse värvikihistust ning laes vaid kolm. Ühe elaniku jutust tuli välja, et majas pole pika aja jooksul rahaliste probleemide ja elanike pideva vahetumise tõttu trepikoda renoveeritud. See on kõvasti kaasa aidanud maalingute säilimisele. Trepikoja laemaaling on tõesti heas seisus ning see ei vaja liiga suurt sekkumist eksponeerimiskõlbliku seisundi saavutamiseks.

Vabriku 2 puitlamu elas II maailmasõja suuremate kahjustusteta üle ja 1940. aastal maja natsionaliseeriti. 1955. aastal toimus majas kapitaalremont, millest on alles joonised, kuid vaatamata sellele, on maja säilinud üpris ehitusaegsena. (Nõmmemaa 2016: 42-44)

3. SUUREJOONELINE LAEMAALING TAGASIHOIDLIKUS MAJAS

Tegemist on juugendi- ja historitsismihõngulise laemaalinguga, mis asetseb trepikoja teise korruse laes (pilt 5). Lae suuruseks on 2,75x5,03 m. Juugendipäraselt on kasutatud stiliseeritud taimemotiive ja kullatud mummurida. Historitsismist tuleb maalingu motiivide kuhjatus (nurgamotiivid ja ovaali keskel olev motiiv). Maalimiseks on kasutatud liimvärvi, tõenäoliselt kaseiinvärvi, mida Tartus tol ajal laialdaselt kasutati (Milsaar 2023). Iseenesest on laemaalingu ülesehitus lihtne, kuid maalingu võlu peitub huvitavas motiivistikus. Enamust maalingust on käsitsi maalitud, ilmselt ainukeseks erandiks on raamistavad jooned, ja trafarette pole kasutatud. Siin peab kohe ära mainima, et tegemist on äärmiselt uhke laemaalinguga. See on eriline selle poolest, et tavaliselt on trepikodade laemaalingud pigem tagasihoidlikumad olnud ning nurgamotiive ja rosetiosa tihtipeale ei maalitudki (Ribelus 2017: 65). Käesolev trepikoja laemaaling järgib aga mõisate laemaalinguid (Tuksam 2023). Taolise ülesehitusega laemaalinguid Tartus leidub pigem eluruumides ja söögitubades, kus nurgamotiividesse maaliti maastikuvaateid või natüürmorte (Ribelus 2017: 65), mida esineb ka selle maalingu puhul.

Maalingul on sinine raamistus, mille sisse jäävad kollased ristkülikud ja ruumi nurkadesse kollased ruudud. Kollaseid ristkülikuid raamistavad punased jooned. Laemaalingu kahest otsast ulatub sinine raamistus lae keskosa piirava ovaalini. Mööda ovaali sisemist poolt jooksevad kullatud mummud, mis on praeguseks oma kullakihi peaaegu täielikult kaotanud.

Pilt 5. Fragment Vabriku 2 trepikoja laemaalingust

Ovaali sees, roseti asemel, on kujutatud kaks kaarikut, mille mõlema sees on kaks sõdalast (pilt 6). Sõdalaste ümber on kullatud tähed, mille järgi võib arvata, et tegemist on tähistäeva motiiviga. Mõlema sõdalaspaari puhul hoiab üks neist vibu ja teine juhib hobust, mis veab kaarikut. Kuna sõdalased olid väga üllatavaks ja omapäraseks detailiks maalingu puhul, siis uurisin, millest sõdalasete kujutamisel võidi eeskuju võtta. Võrdlesin sõdalasi Egiptuse, Assüüria, Babüloonia, Pärsia, Kreeka ja Rooma kunstis esinevate motiividega. Ennekõike meenutavad sõdalased kas Assüüria või Babüloonia kunstis kasutatud motiive. Sellele vihjavad näiteks sõdalaste paljas ülakeha ja soomusrüü/seelik, nende soengud ja habe (kuigi Assüüria ja Babüloonia näidetel võib tihti kohata ka mingit sorti peakatet). Nii Assüüria kui ka Babüloonia kunsti puhul on enamikuks näideteks reljeefid. „Reljeefidel kujutatud inimfiguurid on üpris kohmakad“ (Kangilaski 2001: 34), mida saab näha ka selle maalingu sõdalaste anatoomia puhul. Mesopotaamia aladel põhines figuuride vorm koonusel ja silindril ning kätel ja jalgadel on torude ümarus (Janson 1986: 74). Motiiv on stiliseeritud, lihtsustatud ning puine, kuid annab hästi edasi toimuva olustikku. „Eriti iseloomulik on juuste ja massiivse habeme stilisatsioon.“ (Kangilaski 2001: 34) Sarnaseid kaarikus vibulaskjate motiive võib leida ka Egiptuse, Kreeka ja Rooma kunstis, kuid nende puhul on tegemist siiski natuke teistsuguste kujutamise viisidega. Muidugi on selle kirjelduse puhul siiski tegemist oletusega, mille ma tegin visuaalse uuringu põhjal. Igal juhul mõjuvad sõdalased eksootiliselt võrreldes muude laemaalingu detailidega.

Pilt 6. Vabriku 2 laemaalingul kujutatud sõdalaste motiiv peale retušeerimist

Laemaalingul on ka suursugused nurgamotiivid. Mööda sinist raamistust nurgamotiivide ümber jookseb ookerkollane joon. Punase piirjoontega sinised lehe- ja lillemotiivid moodustavad maalingu nurkades medaljonid, mille sees on kujutatud erinevaid stiliseeritud linnavaated. Selline laemaalingu kujundus on väga omane Tartule. Huvitav on ka see, et akna pool olevas lehemotiivistikus on lehed pigem teravate otstega, aga teise korruse kohal olev maalingu osas on leheotsad hoopis ümaramad.

Ovaali sisene motiiv on küll eksootiline, kuid nurgamotiivide linnavaated on palju tavapärasemad meie piirkonnale (pilt 7). Loodenurgas võib näha linnamüüri, mille juurde viib kivisild. Ühe linnamüüri tornis on säilinud lipuvars. Silla kõrval on vees ujuv lodi. Kuigi kujutatud kivisild ei ole Tartu kunagine kivisild, võib neid motiive pidada siiski vihjeks Tartu vaadetele.

Kirdenurgas on kujutatud mitmeid maju, millest ühel on säilinud ka korsten (pilt 7). Majade ees on põld ning vasakul pool on ilmselt linnamüüri värav, mis küll meenutab ka silda. Samuti on majade kõrval kõrge kupliga hoone, mis alguses tundus olevat kirik (samamoodi meenutab see ka hiiglaslikku mesitaru), kuid lähemalt uurides tundub hoopiski, et tegemist võib olla väravaga ühenduses oleva torniga. Täielikult ei saa välistada ka seda, et tegemist on siiski õigeusu kirikuga.

Pilt 7. Vabriku 2 trepikoja laemaalingu loode- ja kirdenurkade motiivid peale retušeerimist

Edelanurk on juba enne maalingu avamist suurte kadudega. Selles nurgas on kujutatud kirikut, millele viitavad mõned kirikutorni säilinud fragmendid (pilt 8). Samuti tundub, et kiriku kõrval on olnud torn, millest on säilinud tornibaas ja mõned õrnad piirjooned. Ehitiste ees tundub olevat kujutatud põld.

Pilt 8. Vabriku 2 trepikoja laemaalingu edela nurgamotiiv peale retušeerimist

Kõige keerulisem on kirjeldada kagunurka (pilt 9). Sellest on säilinud mõned loetavad fragmendid, mida on väga keeruline tervikuks siduda. Motiivi keskmes on olnud mingi suur hoone või hooned, millest on säilinud tornid. Kompositsiooni all on loetav ka veekogu, millest kahel pool on kallas.

Pilt 9. Vabriku 2 trepikoja laemaalingu kagunurk peale retušeerimist

4. VABRIKU 2 TREPIKOJA LAEMAALINGU KONSERVEERIMINE

Nagu varem sai mainitud, siis Vabriku 2 trepikojas on säilinud paljud ajaloolised kihistused ja iga kord seda hoonet külastades, leidub mingi uus detail, mida avastada. Suurimaks avastuseks osutus trepikoja laemaaling, mis tuli 2021. aasta sügisel siseviimistlusuuringute käigus välja. Laemaalingut sai tollal vähe uuritud keerulise ligipääsu tõttu, aga juba paari sondaažiga sai oletada, et tegemist võib olla erakordselt suurejoonelise maalinguga trepikoja kohta. Tollest ajast jäigi laemaaling mulle südamesse ning sellest saigi minu lõputöö projekt.

Konserveerimistöode eesmärgiks oli maalingu täismahus väljapuhastamine ja eksponeerimiskõlblikuks tegemine. Väga tähtis oli terviku loomine ja laemaalingu detailide loetavaks tegemine võimalikult vähese sekkumisega.

4.1 Telling ja tööpind

Esimeseks suureks probleemiks selle praktilise töö puhul oli laemaalingu asukoht. Kuna tegemist oli trepikoja laemaalinguga, siis suurem osa maalingust jäi trepi kohale ja ülejäänud osa teise korruse kohale. See eeldab tellingut, mis sobib trepile ja lisaks eraldi tellingut teisele korrusele. Ma tegin seda tööd enda suurest huvist ja ühistu ei maksnud mulle töö eest, vaid kattis ainult materjali kulusid. Tellingu ostu või rendi kulu oleks liiga suur nii minu kui ka ühistu jaoks. Samuti on teisaldatava tellingu miinus selles, et ta jääks trepil inimeste liikumisele ette ja seda peaks iga tööpäeva lõpus kokku panema. Trepil peale sobib kõige rohkem puidust statsionaarne telling ning selle kasuks ma ka otsustasin. See omakorda tähendab, et tellingut peab ise ehitama. Minu kogemus puidust ehitamisega on väga piiratud nii, et selle ülesandega palusin abi ning tellingu jooniseid ise ei teinud. Need valmisid Danel Ülperi abil ning tellingu projekteerimine algas 2022. aasta detsembris (lisa 1). Tellingu projekteerimiseks oli vaja täpseid ruumimõõtmeid, mis said paika nii majaplaanidelt kui ka korduvate trepikoja ülemõõtmiste abil. Samuti tuli teha kindlaks optimaalne tellingupõranda kõrgus, et tellingul töötamine oleks võimalikult mugav. Seda sai hästi määrata teistel objektidel töötades, kus sai seal pakutavaid tellinguid enda käe järgi fikseerida. Kõige sobilikumaks tellingu platvormi kõrguseks osutus 150 cm teise korruse põrandast.

Tellingupõranda kõrgus aga tõi endaga kaasa uue probleemi. See kõrgus jääks ülemise trepijooksu kõrgema osa kohal liiga madalaks trepil liikuvate inimeste jaoks, mis aga tähendas seda, et üks osa tellingupõrandast peaks olema eemaldatav. Tellingu ülesehitus ja plaan muutus sellest veidi keerulisemaks, aga see tundus olevat realistlik muudatus.

Selle kõige juures oli tähtsaks elemendiks puitmaterjal. Kuna materjali ostmine ei tundunud mõislik ja enda majapidamises oli suuremas hulgas puitmaterjali olemas, siis otsustasime, et telling tuleks klapitada olemasolevast ja leidmaterjalidest. Enda kasutuses olev puitmaterjal sai ülemõõdistatud juba 2022. aasta sügisel. Esialgsed plaanid tuli koostada olemasoleva materjali järgi ja minimaalsete rahaliste kuludega. Olemasolevat materjali igat moodi ja -pidi klapitades tuli välja, et seda igal juhul ei jätku tellingu ehitamiseks. Selle probleemiga pöördusime Vabriku 2 maja ühistu poole, mis oli igati aktiivne ja abivalmis lahendusi otsima. Puudu olev materjal sai kaetud ühe majaelaniku varudest ning vajaminevad kruvid said samuti ühistu poolt organiseeritud. Siin pean ära mainima, et kogu järgnev laemaalinguga seonduv tööprotsess oli kohe kindlasti hubasem ja toredam just majaelanike pärast. Külmematel õhtutel pakuti pakuti töötamise kõrvale teed ning söögipoolist.

Algse arvestuse järgi oleks tellingu ehitamisele kahel inimesel kulunud umbes nädal, kuid tegelikult sai telling püsti ühe päevaga (pilt 10). Jällegi läbi majaühistu toetuse kutsuti ehitamisele appi spetsialist, kes juhendas kogu protsessi, ja ehitamiseks abiline. Suureks abiks olid ka puidumeistri tööriistad, mida endal poleks olnud ja mis oleks tööprotsessi pikendanud. Tellingu püstitamiseks kulus ka vähem puitmaterjali, kui oli arvesatud, ning see tegi trepimarsi vaid 5 cm kitsamaks ja trepimademe seinapoolsest külgedest umbes 10-15 cm kitsamaks. Tehtud sai ka teisaldatav platvorm, mis küll tuli kaalupoolest väga raske ja eeldab liigutamisel vähemalt kahte inimest, kuid tagab majaelanike mugavat liikumist trepil. Samuti otsustasime paigaldada teisaldatava osa ümber käepidemed, et tellingul töötamine oleks turvalisem. Üks käepidemetest on samuti teisaldatav, et mitte segada platvormi paika tõstmist.

Pilt 10. Tellingu ehitamise protsess

Teisele korrusele oli alguses mõte tellingu osta, sest 150 cm töökõrgusega tellingud ei ole väga kallid, kuid see küsimus lahenes samuti palju kergemini. Elanikel oli tööde ajaks pakkuda 150 cm töökõrgusega pukid, millele sai asetada laudasid ja ülejäänud laega tõhusalt edasi töötada. Muidugi tegi töö keerulisemaks fakt, et pukid jäid ustele ette ja oma tööaega tuli kooskõlastada elanikega, aga sellega ei olnud väga suuri probleeme. Selgeks sai ka see, et pukkidele ei ole mõtet toetada liiga pikki laudu ning tööpind võiks olla pigem väike. Algselt proovisin asetada pukkidele platvormi tellingult, kuid too on liiga raske, et ma saaks sellega üksi töötada. Kuna alles polnud ka lühemas mõõdus laudu, siis kõige mõistlikum tundus hoopiski mõned lühikesed lauad tellingult lahti kruvida ja kasutada neid. See aga oma korda tähendab, et lahti võetud laudade kohal olevas laeosas võiks suurem osa töid valmis saada. Kogu tööprotsess nõudis väga palju leidlikkust ja olemasoleva materjali mõistlikult ära kasutamist.

4.2 Laemaalingu olukord enne konserveerimist

Uuringute käigus tehtud sondaažide järgi oli näha, et laemaalingu värvikiht on pigem terviklikult ja hästi säilinud (pilt 11). Ilmselt on tegemist kas kaseiinvärviga, mis on tugevalt aluspinna küljes kinni ega pudisenud ka värvi hõõrumisel. Laes oli näha deformeerumisi ja ulatuslikke pragusid, mis algselt tekitasid palju muret. Mõnede pragude ümber oli lae krohvikihist lahti tulnud selle all olevast konstruktsioonist oli tunda kerget pragude servade õõtsumist. Vaatamata visuaalse hinnangu käigus tekkinud murelikule muljele, selgus läge lähemalt uurides välja, et vaatamata kahjustustele, on lagi stabiilne ja vajab vähest sekkumist kinnitamise osas. Maalingupealsed värvikihid tundusid hästi skalpelliga eemaldatavad olevat ning algne lae seisukorra hinnang jättis väga positiivse mulje tulevaste tööde osas, sest lagi koos laemaalinguga on tõesti hästi ajale vastu pidanud. Lakke olid paigaldatud lamp ja suitsuandur, mis said tööde läbiviimiseks eemaldatud.

Pilt 11. Vabriku 2 trepikoja laemaaling enne tööde algust

4.3 Laemaalingu avamine ja puhastamine

Laemaalingu peal oli kaks värvikihti, valge ja sinakasvalge, ja need eemaldasın skalpelliga (pilt 12). Nagu juba uuringute käigus selgus, avanes maaling üpris hästi.

Pilt 12. Lae viimistlused

Siiski olid mõningad jonnakad piirkonnad, kus pealmised kihid eemaldusid raskemalt. Selle olukorra parandamiseks tegin vee ja piirituse üks ühele lahusega kompresse. Kinnitasin lahuses immutatud vati lae külge kuni 10 minutiks ning peale seda eemaldasın värvikihi skalpelliga. See oli vajalik pealmiste viimistluskihtide pehmemdamiseks, et mitte vigastada maalingupinda. Probleemseteks kohtadeks kippusid jääma mõned maalingu servades või pragude ümber olevad alad, kus pealmised värvikihid olid peaaegu samal tasandil originaalmaalinguga. Selliseid alasid oli keeruline avada ka peale kompressi tegemist ja pealmised värvikihid kippusid eemalduma koos laemaalingu kihistusega. Õnneks olid kõik problemaatilised kohad maalingu vähemolulistest piirkondades (näiteks raamistuse peal), mille tõttu originaalmaalingule ei tekkinud suuri kahjustusi (pilt 13). Maalingu avamisest kujunes kõige aeganõudvam konserveerimistöde osa.

Pilt 13. Laemaalingu avamine skalpelliga. Foto autor: Danel Ülper

Peale avamist tuli laemaalingu pind puhastada tolmust, et tuua välja originaali värvide sära ja valmistada ette tööpind järgnevateks tööetappideks. Selle ülesande täitmiseks piisas kuivpuhastusest pintslite ja akapadidega. Pintslitega sai eemaldatud suurem tolm ning akapadide ja kummide abil muutusid maalingu värvid ja kujutatu palju selgemaks.

4.4 Lae pinna kinnitamine, krohvimine ja pahteldamine

Maalingu värvikiht ei vajanud täiendavat kinnitamist, sest laemaalingu viimistlus oli tõesti hästi säilinud. Värvikihid ei eemaldunud laest ka peale intensiivsemat hõõrumist. Küll vajas kinnitamist lae krohvikihit. Maja vajumise tõttu olid tekkinud trepikoja lakke ulatuslikud praod. Nõtkuvad praod tuli kinnitada ledaniga (keemiliselt stabiilne hüdrauliline injekeeritav krohv), et peatada lae liikumine, mis võib olla ohtlik maalingule majasiseste ja -väliste vibratsioonide tõttu. Laele täiendava raskuse tekitamise vältimiseks, sidusin ennekõike pragude servad üksteisega ja ei täitnud ledaniga krohvi ja laekonstruktsioonide

vahelist tühimikku. Enne ledanit süstisin pragudesse tehnilist piiritust, mis aitas ledanil tõhusamini joosta pragudesse ja täita kahjustused (pilt 14).

Pilt 14. Prakku tehnilisepiirituse süstimine. Foto autor: Kaisa Milsaar

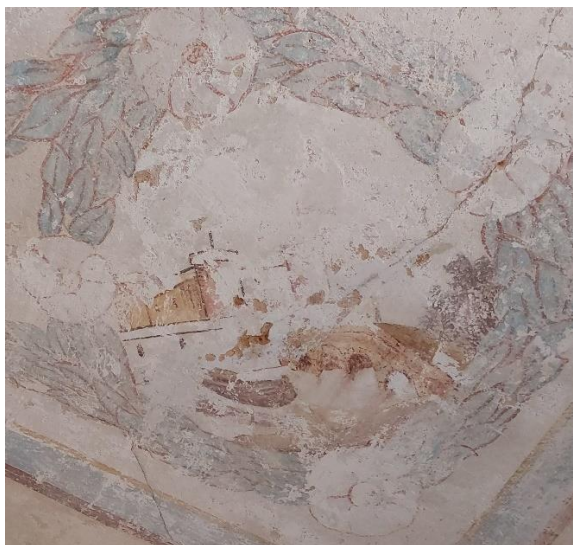
Juba varasemalt laes olnud ja mehhaanilise puhastamise käigus tekkinud sügavamaid augud täitsin lubikohvi ja peenpahtliga. Madalamate aukude ja kitsaste pragude täitmine ja tasandamine oli mõistlikum teha ainult peenpahtliga. Selle töö jaoks valisin 0,1-0,5 mm lubipahtli. Suuremate aukude ja pragude kaotamine ning nende retušeerimine aitas aitas siduda maalingut terviklikumaks ja paremini loetavamaks, sest kahjustustest paistev aluspind oli maalinguvärvidest silmapaistvalt erinev.

4.5 Laemaalingu retušeerimine

„Retušeeringu eesmärk on tuua esile originaalmaalingu säilinud osad ja viia tahaplaanile uued krohvipinnad, et maaling oleks paremini vaadeldav ja mõistetav.“ (Õunapuu 2011: 20). Selle eesmärgi täitmiseks valisin põhiliseks retušeerimismediumiks kontsentreeritud kaseiinkrundi, mida ma segasin pigmentidega ja kasutasin laseerivalt vesivärvi põhimõttel. Kaseiinkrundiga saab jätta maalingu pinnale õhukesed läbipaistvad värvikihid, mis on lähedalt eristatavad, kuid kaugelt vaadates piisavalt mõjukad, et aidata silmal maaling

tervikuks siduda. Kõige olulisem oli retušeerida linnavaated ja sõdalased nende visuaalse loetavuse tagamiseks. Kujutatavat oli enne retušeeringuid väga raske eemalt lugeda ja eristada. Kuna kahjustusi värvipinnas ning madalamaid kraapse krohvipinnas polnud mõtet krohvida ega pahteldada, siis täitsin need natuke paksema neutraalsetes taustatoonidees kaseiinvärviga. Ennekõike valisin täitmiseks ja retušeerimiseks kadusid, mis torkasid eemalt vaadates silma ja segasid maalingu terviklikku vaatlemist. Proovisin sekkuda võimalikult vähe, sest tahtsin vältida maalingule ajast tekkinud värelemise kaotamist (pilt 15, 16 ja 17).

Pilt 15. Nurgamotiiv enne retušeerimist

Pilt 16. Nurgamotiiv pärast retušeerimist. Foto autor: Danel Ülper

Pilt 17. Laemaaling peale konserveerimistööd

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk oli konserveerida Tartu, Vabriku tn 2 maja trepikojas asuv laemaaling. Hoone ehitusaeg jääb vahemikku 1913-1916 ning maja kohta on säilinud väga vähe infot. Elamu esimene juugendlik seinaviimistlus on erakordselt uhke ja peaaegu et ei käi kokku tagasihoidliku puitmajaga. Kahjuks ei avane maalingute motiivide valiku taust, kuid majarahva seas on põnev legend neljast rikkast vene kaupmehest, kes kunagi olid majas elanud. See oleks kindlasti heaks põhjenduseks, miks tegemist on nii suurejoonelise laemaalinguga.

Laemaaling tuli 2021. aastal läbiviidud seinaviimistlus uuringute käigus välja ning pärineb hoone ehitamise ajast. Tegemist on juugendi- ja historitsismihõngulise trepikojalaemaalinguga, mis üllatavalt järgib mõisate laemaalinguid ja on rikkalik motiivistiku poolest. Ilmselt maaling ei näinud päevavalget pikalt ning uus viimistluskiht kattis maalingu juba 20-30ndatel aasatel, mis soodustas laemaalingu väga head säilimist.

Konserveerimistöode lõpptulemuseks on terviklik trepikojalaemaaling, mille originaal on esile tööd ja see on saavutatud maksimaalselt minimaalse sekkumisega. Konserveerimistööd toimusid 2023. aasta märtsist maini, millele lisandub eeltöö, mis algas juba 2022. aasta novembris, tellingu planeerimise, materjalide kogumise ning ehitamisega. Konserveerimistöode käigus sai lagi avatud, kinnitatud, krohvitud ning pahteldatud. Maaling sai puhastatud ning retušeeritud kaseiinkrundi ja pigmentide seguga. Kuigi lõputöö raames sai konserveeritud trepikoja lagi, siis tegelikult jätkuvad tööd trepikoja seintega ka tulevikus.

See oli esimene objekt, kus põhiliseks vastutajaks olin mina ja see oli väga rikastav kogemus. Suurimaks õpetunniks oli see, et kui on olemas tahe ja entusiasm, siis saab ära teha ka alguses ületamatuna näivad asjad. Ma pole varasemalt tellingute ehitamisega kokku puutunud ja poleks arvanud, et tegelikult ka see on omal ettevõtmisel tehtav. Väga tore oli töötada nii sõbralikus keskkonnas ja veel eriti objektiga, mille tööprotsess sujus tõesti hästi ja suuremate probleemideta. Kindlasti andis kogu see kogemus mulle julgust, et jätkata selle erialaga.

SUMMARY

The Conservation of Interiors in Milieu Valuable Buildings by the Example of Vabriku 2

This final project focuses on the conservation works and complexity of the Art Nouveau and Historicist ceiling painting in the stairwell of the wooden house Vabriku 2 in Tartu. More precisely Vabriku 2 is located in a milieu valuable area, but this status does not protect the interior of the building. There are no subsidies for the conservation-restoration works of the interior decoration, and it is not always possible to find information about what a housing association or apartment owner can do with the findings. Despite this, historical layers of the interiors still deserve to be preserved and researched.

The house of Vabriku 2 was built in between of 1913-1916 and there is only a little information available about the history of the building. The first layer of the Art Nouveau decor is spectacular and almost does not fit the modest look of the exterior. Unfortunately, there is no information about the paintings, but there is an interesting legend about four rich Russian merchants, who lived in the Vabriku 2, amongst the residents. It could be a good explanation why there is such a magnificent ceiling painting. This ceiling painting was discovered during interior research in 2021 and was most likely done during the construction of the house. The ceiling painting probably did not see the day light for too long and was covered up in the 20-30ies. This contributed in preserving the painting in a really good shape even before the beginning of this project. The final result of the conservation works is well readable ceiling painting with minimal interventions with the original layer.

The written part of the final project describes the problems of protecting the interior of milieu valuable buildings and how closely are interiors related to people. Project offers opinions in which direction rules of milieu valuable areas could move, because wall and ceiling paintings are a big part of historic identity of the buildings. The topic is important because it has not been thoroughly discussed in the literature before.

KASUTATUD KIRJANDUS

Alatalu, R. (2018). Vabatahtlikud pärandit hoidmas. – Rmt.: *Muinsuskaitse aastaraamat 2018*. Leele Välja (toim.). Tallinn: Muinsuskaitseamet, Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakond, Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakond, lk 118-119.

Hansar, L. (2002). *Linnaehituslikult miljööväärtuslikud alad. Hindamise alused ja meetodika*. Eesti Kunstiakadeemia. Tallinn. [Magistritöö].

Hansar, L. (2004). *Miljööväärtused linnas*. Tallinn: Keskkonnaministeerium.

Janson, H. W. (1986). *History of Art*. New York: Harry N. Abrams

Kangilaski, J. (2001). *Üldine kunstiajalugu*. Tallinn: Kirjastus „Kunst“

Miltsaar, Kaisa. (2023). Vestlus. 25. mai

Nõmmemaa, M. (2016). *Tartu linna Toometaguse miljööväärtusega hoonestusala hoonestuse arhitektuuriline ja ajalooline õiend. II osa*.

Orro, O. (2018). *Muinsuskaitsejanna võõras magamistoas. Mõni mõte muinsuskaitse aladel asuvate hoonete interjööride uurimisest ja kaitsmisest*. – Rmt.: *Muinsuskaitse aastaraamat 2018*. Leele Välja (toim.). Tallinn: Muinsuskaitseamet, Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakond, Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakond, lk 112-116.

Ribelus, K. (2017). *Trafarettmaalingud Eesri 20. sajandi interjöörides Tartu näitel*. Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakond. Tallinn. [Magistritöö].

Ribelus, K. (2014). Jäädvustame ajaloolised interjööri maalingud! – *Vana Maja*, lk 20-21.

Tartu. Restaureerimistoetused. [WWW]

<https://www.tartu.ee/et/restaureerimistoetused#tingimused> (02.04.2023)

Tartu linn. Üldplaneering 2040+ (2021). [WWW]

https://gis.tartulv.ee/yldplaneering2040/muinsuskaitse_miljoo/?page=page_0&views=view_27 (02.04.2023)

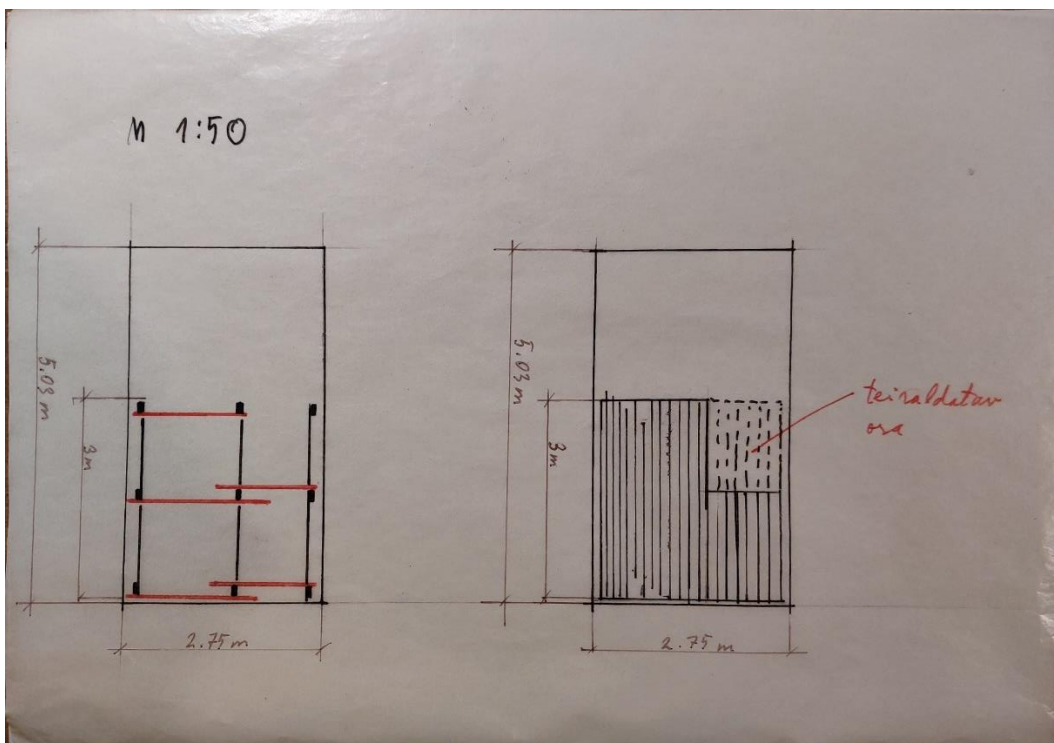
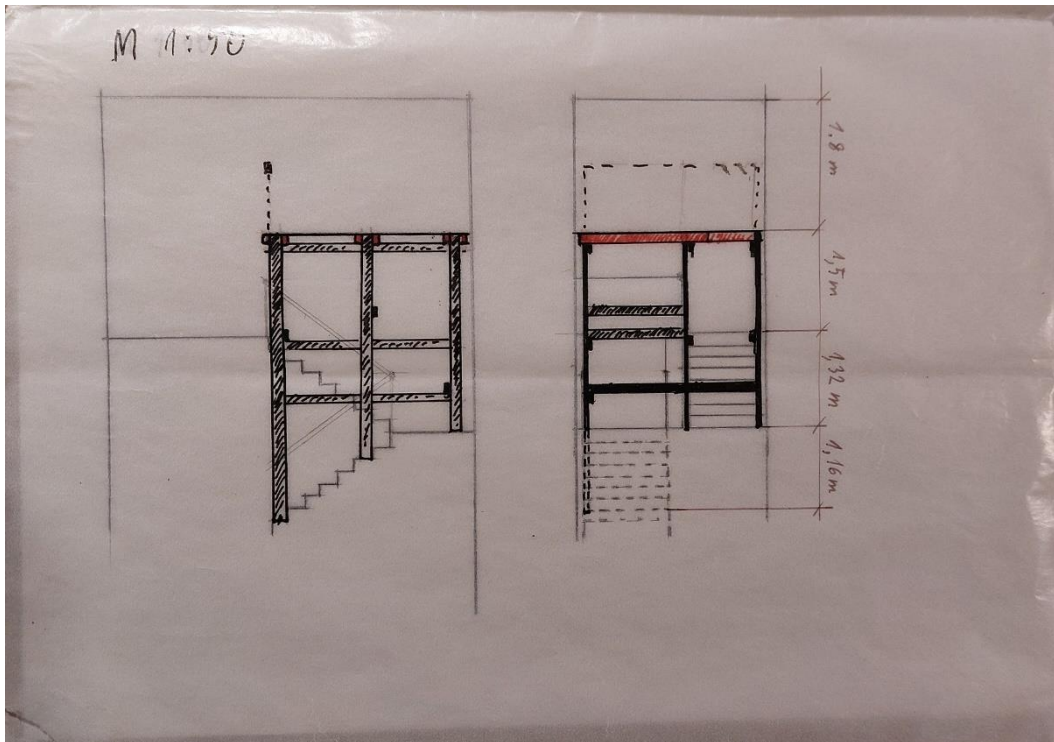
Tuksam, Heli. (2023). Meilivahetus. 13. aprill

Õunapuu, V. (2011). *Karlova linnaosa puitehitiste interjööri maalingud. Väike-tähe 1 juugendmaalingu restaureerimine*. Kõrgem kunstikool Pallase maaliosakond. Tartu. [Bakalaureusetöö].

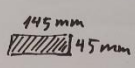
Ülper, D. (2021). *Viimistlusuuringud Vabriku 2, Tartu*. Käsikiri D. Ülperi valduses.

LISAD

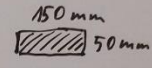
LISA 1. Tellingu joonised

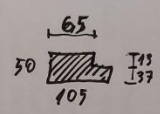
Tellinga postide profülid

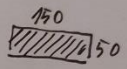
ja rist 150 mm 50 mm

Tellinga pörandat kandvate talade profülid

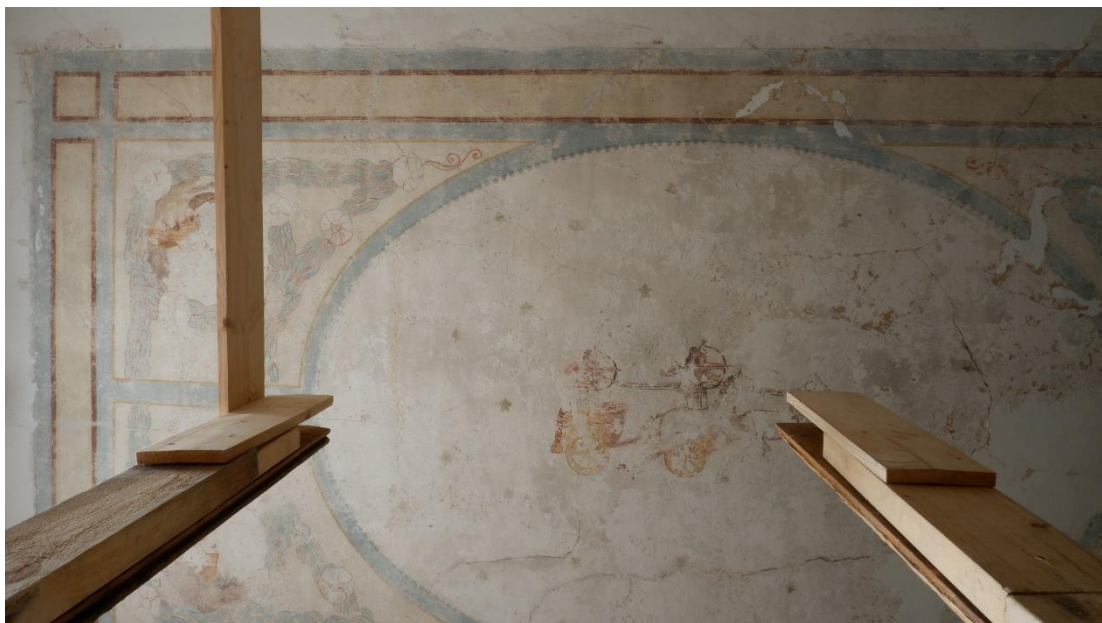

143 I 37 rist 150 150

LISA 2. Dokumentatsioon

VABRIKU 2 TREPIKOJA LAEMAALINGU KONSERVEERIMISTÖÖDE ARUANNE

Pilt 4. Vabriku 2 trepikoja laemaalingu fragment. Foto autor: Danel Ülper

1. Objekti andmed

Nimetus	Juugendi- ja historitsismihõnguline laemaaling
Autor	-
Dateering	1910ndad
Materjal	Kaseiinvärv krohvil
Tehnika	Suuresti vabakäega maalitud laemaaling
Mõõtmed	2,75x5,03 m
Omanik	Vabriku 2 korteriühistu
Tähis	-

2. Konserveerimistöõde / Restaureerimistöõde eesmärk

Tööde eesmärk (üldistav) lähtuvalt objekti seisundist ja objekti edasise kasutusest.	Eesmärgiks on laemaalingu konserveerimine ja eksponeerimine minimaalse sekkumisega.
Tööde teostamise aeg	07.03.2023 – 25.05.2023

3. Objekti iseloomustus

Kirjeldus, seisund

Tegemist on juugendi ja historitsismi stiilis Tartus, Vabriku 2 trepikojas asuva laemaalinguga, mis ilmselt pärineb 1910ndatest. Info maalingu autori kohta puudub, kuid laemaaling on erakordselt suurejooneline tagasihoidliku puitmaja kohta. Lisaks esinesid trepikodades pigem tagasihoidlikud maalingud ning see hoopiski järgib mõisate laemaalingute ülesehitusi.

Pilt 5. Vabriku 2 trepikoja laemaaling konserveerimistöde ajal. Foto autor: Danel Ülper.

Majaelanikud oskavad nii palju öelda, et kuskilt on saadud info, et algselt elas majas neli rikat venekaupmeest, mis võiks seletada laemaalingu rikkaliku motiivistikku. Uhkemaiks maalingu detailiks on lae keskel kujutatud Asüüria või Babüloonia sõdalased kaarikutest, mida veavad enda järgi hobused. Tundub, et suurem osa laemaalingust on maalitud vaba käega (erandiks raamistus) ja kasutatud on kaseiinvärvi.

Pilt 6. Laemaalingu kesknemotiiv peale retušeerimist

Laemaalingu nurgamotiivid kujutavad Tartule natuke tavapärasemaid linnavaateid. Kõik neli nurka kujutavad erinevaid motiveid ning kahjuks on üks nurkadest halvasti säilinud ja raskelt loetav. Nurgamotive raamistavad lehed ja lilled.

Pilt 7. Laemaalingu kaks nurgamotiivi peale retušeerimist. Foto autor: Danel Ülper

Pilt 5. Laemaalingu kaks nurgamotiivi peale retušeerimist. Foto autor: Danel Ülper

Sellel laemaalingul olid kunagi ka kullatud detailid. Mõõda keskosa raamistavat ovaali jookseb mummurida ning keskosas endas on säilinud tähed. Mõlemal motiivil võib näha pisikesi kulla jälgi.

Autori või töökoja märgistus, signatuur	-
Muud pealdised, märgid, tekstid	-
Andmed varasemate konserveerimis-, restaureerimis- või remonttööde teostamise kohta	Varasemalt on läbiviidud vaid siseviimistlusuuringud, mille käigus avastati laemaaling.
Kirjandus- ja arhiiviallikad	-

4. Objekti seisund enne konserveerimist.

Seisundi kirjeldus	<p>Laemaaling on hästi säilinud, suuremad värvikaod on nurgamotiivides ja lae keskses motiivis. Esinevad mõningased augud ja vigastused, mis tekkisid mehhaanilise puhastamise käigus. Samuti on laes mitmed praod ning maalingu alune krohvikihht oli lae aluskihist lahti, kuid siiski stabiilne.</p> <p>Pilt 6. Laemaaling avamise protsessis. Foto autor: Danel Ülper</p>
Uuringud	Vaatlus
Kokkuvõtlik (üldine) hinnang objekti seisundile	<p>Laemaaling on heas seisus, kuid vajab kadude täitmist ja retušeerimist, et maaling oleks visuaalselt loetav ning terviklik.</p> <p>Praod vajavad kinnitamist lae stabiilsuse tagamiseks.</p>

5. Konserveerimistöde kava

Tööde loetelu ja põhjendus	<ul style="list-style-type: none"> • Laemaalingu avamine edasiste tööde teostamiseks • Laemaalingu puhastamine ja pinna ettevalmistamine retušeerimiseks • Aukude krohvimine, et tasandada maalingupinda • Lae kinnitamine ledaniga, et vältida maalingu kahjustamist lae liikumise tõttu • Pragude pahteldamine peenpahtliga, et saavutada parem loetavus • Originaalkihi värvide kinnitamine • Laemaalingu retušeerimine kaseiinvärviga, et saavutada maalingu parem loetavus
Tööde teostamiseks vajalike ressursside planeering	Materjalid/töövahendid: <ul style="list-style-type: none"> • Skalpell • Pintslid (erinevas suuruses) • Akapad • Vulkaniseeritud kumm • Ledan • Lubikrohv • Peenpahtel • Kaseiinkrunt • Kaseiinvärv

6. Konserveerimistööde kirjeldus

Teostatud tööd	Kasutatud materjalid
<p>Laemaalingu avamine Maaling avati täismahus skalpelliga ning suuremas osas avanes see hästi. Probleemsemate kohtade avamiseks kasutati vee ja piirituse 1:1 lahusega kompresse. Lahuses immutatud vatt pandi lakke kuni 10 minutiks ning see aitas pehmeneda pealmisi värvikihte.</p>	<p>Skalpell, vesi, piiritus, vatt</p> <p>Pilt 7. Laemaalingu avamine skalpelliga</p>
<p>Laemaalingu puhastamine Laemaaling tuli puhastada tolmust, et saavutada parem kujutatu loetavus. Selle jaoks piisas kuivpuhastusest ning põhiline puhastamine toimus pintslite, akapatide ja vulkaniseeritud kummiga.</p>	<p>Pintslid (erinevas suuruses), akapad (Wishab) puhastuskäsn, vulkaniseeritud kumm</p>
<p>Pragude kinnitamine Mõningaste pragude puhul oli tunda nende servade liikumist, mis muutis lage tundlikumaks vibratsioonide suhtes. Tegelikult on maalingu alune krohvikiht lahti tulnud lae alumisest kihist ning see tekitab tühimikke maalingupinna taha. Nende täitmine võib osutuda aga ohtlikuks, sest see tekitab laele lisa raskust. Selle tõttu otsustati kinnitada vaid pragusid ning seda tehti ledaniga. Pragudesse süstiti kõigepealt piiritust, et tagada ledani paremat voolavust, ning peale seda ledanit ennast.</p>	<p>Süstlad, piiritus, kremeri Ledan TB 1</p> <p>Pilt 8. Pragudesse piirituse süstimine. Pildi autor: Kaisa Milsaar</p>

Aukude ja pragude krohvimine/pahteldamine

Laemaalingu sügavamad augud said krohvitud lubikrohviga. Madalate aukude jaoks oli sobilikum tasandada neid peenpahtliga, milleks valiti lubipahtel. Aukude kaotamine ja tasandamine aitas teha maalingut visuaalselt loetavamaks.

Krohvimise ja pahteldamise puhul tuli kõigepealt valitud piirkond niisutada, et vältida krohvi ja pahtli pragunemist kuivamisel, ning alles siis see täita spaatli abil.

Lubikrohv, 0,1-0,5 mm lubipahtel, spaatlid, vesi

Pilt 9. Aukude krohvimine. Foto autor: Danel Ülper

Kadude retušeerimine

Viimaseks tööetapiks oli maalingu kadude retušeerimine. Seda tehti kaseiinvärviga ja kontsentreeritud kaseiinkrundiga. Kaseiinvärviga said täietud taustatoonid, mis oma paksema konsistentsi tõttu aitas tasandada mehaanilise puhastamise käigus tekkinud vigastusi.

Kaseiinkrunti segati pigmentidega ja kasutati laseerivalt vesivärvide põhimõttel, toonides õrnalt nurgamotiivide ja lae keskse motiivi kadusid, et muuta kujutatut loetavamaks ja panna originaal särama.

Kaseiinvärv, kaseiinkrunn, pigmendid, pintsliid, vesi

Pilt 10. Üks nurgamotiividest konserveerimistöde käigus. Foto autor: Danel Ülper

	 <p>Pilt 11. Üks nurgamotiividest peale konserveerimistööd</p>
<p>Muudatused tööde kavas</p>	<p>Algselt arvati, et tuleb kinnitada ka originaal värvikiht, kuid see osutus mitte vajalikuks, sest maalingu värvid on hästi säilinud ja ei ole pudedad.</p>

7. Teostatud tööde tulemus.

Konserveerimistööde tulemuseks on terviklik laemaaling.

8. Illustratiivne materjal (fotod, skeemid, jne), joonised.

Pilt 12. Vabiku 2 laemaaling enne konserveerimistööde algust

Pilt 13. Laemaalingu avamine

Pilt 14. Laemaalingu avamine

Pilt 15. Laemaalingu avamine

Pilt 16. Laemaalingu detaili pilt

Pilt 17. Laemaalingu avamine

Pilt 18. Laemaaling peale konserveerimistööd

9. Värvikaardid

Terve maalingu vältel on kasutatud samasuguseid värve, värvikaardid on tehtud kolme motiivi näitel.

UURINGU TEOSTAJA MELISSA TIHHONOVA		KUUPÄEV 24.05.2023	PAIKNEMINE PLAANIL
OBJEKT Vabriku 2, Tartu Trepikoja laemaaling		VALMIMISAEG Jäab vahemikku 1913-1916	
RUUMI NR. TREPIKODA		ASUKOHT Trepikoja lae kirdenurk	
JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED	
0	krohv		
1.	V440 X438 V439 sinine raamistus	 	
2.	Y395 – kollane raamistus		
3.	N417 N478 raamistuse joon	 	
4.	K395 – raamistuse joon		
5.	X441 – lehtede värv		
6.	L419 – lehtede, lillede piirjooned ja punased krõnksud		

7.	Y440 - õite sisene toon	
8.	S408 – väravaava ja varjutoon	
9.	J395 – hoonete värv	
10.	V412 - korstna värv	
11.	L482 – piirjoonte värv	
12.	X479 - põllu heledam toon	
13.	L426 – metsa värv	
14.	L492 – sinakastoon metsa vahel	
15.	Y485 – taustatoon	

UURINGU TEOSTAJA MELISSA TIHHONOVA		KUUPÄEV 24.05.2023	PAIKNEMINE PLAANIL
OBJEKT Vabriku 2, Tartu Trepikoja laemaaling		VALMIMISAEG Jäáb vahemikku 1913-1916	
RUUMI NR. TREPIKODA		ASUKOHT Lae loodenurok	
JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED	
0	krohv		
1.	J400 – tumedam kollane toon		
2.	J395 – heledam kollane toon		
3.	V412 – tornide värv		
4.	S395 – silla tumedam toon		
5.	L482 – piirjoonte ja pruunide motiivide värv		
6.	H474 – tumedam vee toon		
7.	H480 – heledam vee toon		
8.	H479 – sillavarju värv		
9.	L426 – metsa värv		

UURINGU TEOSTAJA MELISSA TIHHONOVA		KUUPÄEV 24.05.2023	PAIKNEMINE PLAANIL
OBJEKT Vabriku 2, tartu Trepikoja laemaaling		VALMIMISAEG Jäab vahemikku 1913-1916	
RUUMI NR. TREPIKODA		ASUKOHT Lae keskel	
JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED	
0.	krohv		
1.	V408 – sõdalaste nahatoon		
2.	X413 – sõdalaste nahatoon		
3.	L482 – piirjoonte värv		
4.	V475 – eespool olevate sõdalaste nahatoon		
5.	J476 – varjutoon kaarikutel		
6.	J400 – kaarikute värv		
7.	J473 – varjutoon kaarikutel		
8.	X418 – kaariku aiste värv		

9.	F434 – hobuste heledam toon		
10.	X477 – hobuste tumedam toon		
11.	G482 – tausta heledam toon		
12.	H482 – tausta tumedam toon		

Tegevuskava / Aruande koostamise kuupäev
Koostaja nimi ja allkiri

24.05.2023
Melissa Tihhonova